

Nr 48

Utlåtande i anledning av motioner angående lönsparande.

I de till bankoutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 430 av herr *Augustsson* och II: 544 av herr *Franzén* i Motala föreslås, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna till ett väsentligt ökat lönsparande bland berörda ungdomsgrupper, varvid också frågan om ett obligatoriskt lönsparande blir föremål för beaktande av utredningen.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden från fullmäktige i riksgäldskontoret samt från Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO).

Motionerna

Av tillgänglig statistik framgår, anför motionärerna, att 350 000 ungdomar upp till 24 års ålder deklarerar en inkomst på över 10 000 kr., därav 100 000 som har en årsinkomst på 15 000—20 000 kr. och 40 000 som tjänar mellan 20 000 och 30 000 kr. Dessa ungdomskullar beräknas omsätta i runt tal 12 miljarder kr. Ungdomens lönsparande har från samhällsekonomisk synpunkt viss betydelse. Därutöver bör också framhållas den stora betydelse sparandet har när det gäller att möjliggöra bosättning och familjebildning. Ungdomens lönsparande har fått relativt stor omfattning, men en alltför stor grupp står dock utanför. Även denna grupp bör ges hjälp till självhjälp. Propaganda och upplysning är här ej till fyllest. Även frågan om ett obligatoriskt lönsparande bör därför, anser motionärerna, beaktas vid den av dem föreslagna utredningen.

Ungdomens lönsparande och allmänna lönsparandet

Ett med statsmedel understött *ungdomens lönsparande* har förekommit sedan år 1950. Deltagandet bygger på ett avtal mellan löntagaren, hans arbetsgivare och en bank. Med bank avses härvid postbanken, sparbank, affärsbank, centralkassa för jordbrukskredit, Kooperativa förbundets spar-kassa samt Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. (HSB). Enligt avtalet medger löntagaren rätt för sin arbetsgivare att vid varje avlöningstillfälle under en avtalad sparperiod dra av ett visst belopp, lägst 10 procent av löntagarens bruttolön, vilket belopp av arbets-
Bihang till riksdagens protokoll 1967. 8 saml. Nr 48

givaren insättes på ett för löntagaren i banken upplagt räntebärande lönsparkonto. Sparperioden skall omfatta tiden t. o. m. utgången av det år då spararen fyller 25 år, dock minst tre kalenderår. Högsta ålder för inträde i ungdomens lönsparande är 25 år. Sparperioden kan förlängas t. o. m. utgången av det år då lönspararen fyller 30 år. På lönsparkontot insatta medel är bundna under sparperioden. Förtidsuttag kan dock medges i vissa angivna fall (giftermål, kostnadskrävande utbildning, m. m.).

Bland dem som deltagar i ungdomens lönsparande utlottas en gång om året vinster efter en plan, som för varje utlottning fastställs av riksgäldskontoret. Varje lönsparare, som under sju månader av närmast föregående kalenderår (kvalifikationsåret) gjort föreskrivna insättningar på sitt lönsparkonto, äger rätt att deltaga i vinstutlottningen. Lönspararen behöver inte själv göra någon anmälan om deltagande; vinstutlottningen sker på grundval av uppgifter som sparinstitutionerna för ändamålet ingivit till riksgäldskontoret. Den årliga vinstutlottningssumman, till vilken anslag anvisas på fjortonde huvudtiteln, skall enligt riksdagens beslut utgöra ett belopp motsvarande 1 procent av det totala nysparandet (insättningarna) på lönsparkontona under kvalifikationsåret.

Som påbyggnad på ungdomens lönsparande tillkom 1962 *allmänna lönsparandet*. Till detta kan anslutning ske tidigast under det kalenderår varunder vederbörande fyller 26 år. Deltagandet i allmänna lönsparandet sker efter överenskommelse antingen mellan löntagaren, hans arbetsgivare och bank eller direkt mellan löntagaren och bank. Lönsparandet äger rum genom regelbundna insättningar (direkt av deltagaren eller genom löneav-

Ungdomens lönsparande:

omslutning 1950—1966

År	Antal sparare den 31 december st.	Innestående belopp den 31 december milj. kr. ¹	Insättningar under året milj. kr.	Uttag under året milj. kr.	Ökning under året ¹ milj. kr.
1950.....	27 670	4,8	5,1	0,4	4,8
1951.....	42 025	15,3	12,6	2,3	10,5
1952.....	46 032	27,3	16,4	5,0	12,0
1953.....	52 025	37,4	18,3	9,1	10,1
1954.....	57 281	44,9	20,7	14,2	7,5
1955.....	66 336	54,3	25,2	16,7	9,4
1956.....	75 628	65,9	30,0	20,3	11,6
1957.....	92 357	79,3	35,6	24,9	13,4
1958.....	116 556	105,6	52,2	29,3	26,3
1959.....	126 141	128,9	60,5	41,3	23,5
1960.....	139 301	153,3	68,1	49,2	24,6
1961.....	151 121	172,2	78,3	66,4	18,4
1962.....	166 210	194,8	87,4	71,5	22,8
1963.....	166 460	213,6	97,7	85,6	18,8
1964.....	172 383	224,0	100,1	97,9	10,4
1965.....	169 088	236,2	107,3	107,2	12,1
1966.....	164 453	253,1	111,8	108,9	16,5

¹) Inkl. krediterade räntor.

drag). En och samma deltagare får inneha endast ett lönsparkonto. Vissa regler om minsta sparbelopp gäller. De insatta medlen är inte bundna.

Även inom allmänna lönsparandet anordnas årliga vinstutlottningar i enlighet med vinstplaner, som fastställs av riksgäldskontoret. Villkor för deltagande däri är att lönspararen under kvalifikationsåret gjort minst ett visst antal insättningar och ökat behållningen på sitt konto med minst 500 kr. utöver ränta. Vinstsumman skall utgöra ett belopp motsvarande $\frac{1}{2}$ procent av nettoökningen på samtliga allmänna lönsparkonton (insättningarna minskade med uttagen) under kvalifikationsåret.

Resultatet av *ungdomens lönsparande* under tiden från dess start t. o. m. år 1966 framgår av tabellen nedtill på föregående sida.

Den vid slutet av år 1966 inestående behållningen, 253,1 milj. kr., motsvarar i medeltal 1 539 kr. per konto. Vinstsumman vid utlottningen 1966 var 1 073 000 kr.

Tabellen nedtill på denna sida visar antalet nytillkomna och avgångna lönsparare under åren 1950—1966.

Antalet nytillkomna ungdomslönsparare under senare år kan jämföras med storleken av årsklasserna 17 och 18 år, vilka för närvarande vardera omfattar ca 130 000 personer. En stor del av dessa kan ej delta i lönsparandet därför att de fortfarande studerar och ej har förvärvsinkomst.

Det relativt stora antalet avgångna lönsparare sammanhänger huvudsakligen med att ett större antal ungdomslönsparare uppnår 25-årsåldern och då har rätt att övergå till allmänna lönsparandet eller uttaga sina sparbelopp.

Antalet till *allmänna lönsparandet* anslutna var vid utgången av år 1966

Ungdomens lönsparande:
antal lönsparande 1950—1966

År	Antal lönsparare			
	Nyttillkomna under året st.	Avgångna under året st.	Antal vid slutet av resp. år st.	Förändring under året st.
1950.....	30 000	2 300	27 700	+ 27 700
1951.....	13 000	3 700	42 000	+ 14 300
1952.....	12 000	8 000	46 000	+ 4 000
1953.....	15 000	9 000	52 000	+ 6 000
1954.....	19 000	13 700	57 300	+ 5 300
1955.....	25 000	16 000	66 300	+ 9 000
1956.....	24 300	15 000	75 600	+ 9 000
1957.....	31 000	14 200	92 400	+ 16 800
1958.....	40 200	16 000	116 600	+ 24 000
1959.....	29 462	19 838	126 100	+ 10 000
1960.....	34 116	20 956	139 300	+ 13 000
1961.....	36 821	25 228	151 100	+ 11 500
1962.....	37 554	22 782	165 900	+ 15 000
1963.....	26 589	25 991	166 500	+ 600
1964.....	54 723	48 836	172 400	+ 5 900
1965.....	55 031	58 345	169 100	— 3 300
1966.....	43 520	48 160	164 450	— 4 600

drygt 567 000 med en inestående behållning av 1 295 milj. kr., d. v. s. i medeltal per lönsparare inemot 2 300 kronor.

För att introducera det allmänna lönsparandet och samordna reklam, PR-verksamhet, utredningsarbete m. m. rörande detta och ungdomens lönsparande tillsattes hösten 1961 en kommitté, *lönspararkommittén*, under ordförandeskap av riksdagsman Nils Kellgren och med representanter för arbetsmarknadsorganisationer, berörda sparinstitut m. fl. Kommittén har bl. a. föranstaltat om årliga lönspararkampanjer, till vilka riksdagen anvisat anslag.

Sedan introduktionen av det allmänna lönsparandet avslutats ansågs det lämpligt att överföra planläggning, genomförande och administration av lönspararkampanjerna till något statligt organ. På kommitténs förslag överflyttades fr. o. m. den 1 juli 1966 ansvaret för framtida kampanjer på riksgäldsfullmäktige (prop. 1965: 155). Lönspararkommittén har härefter fortsatt sitt arbete med riksgäldsfullmäktige som huvudman.

Propagandan för de båda sparformerna har utformats på följande sätt. Information har lämnats till pressen, till vars förfogande också gratis ställts artiklar om sparande m. m. Broschyrer om lönsparandet och dess regler har utarbetats och distribuerats. Annonss- och affischkampanjer har genomförts under medverkan av en annonsbyrå. Under de senaste åren har huvudvikten lagts på propaganda för att främja ungdomens lönsparande.

De anslag som för budgetåren 1961/62—1966/67 anvisats för lönspararkampanjer uppgår till sammanlagt 3 500 000 kr. Våren 1965 lät lönspararkommittén genom statistiska centralbyråns försorg verkställa en undersökning avsedd att belysa behovet av fortsatta propagandaåtgärder, finansierade av det allmänna. Undersökningen syntes ge vid handen, att de dittills bedrivna propagandakampanjerna givit sådana för sparandet gynnsamma resultat att en fortsatt av staten understödd propagandaverksamhet var väl motiverad. För sådan verksamhet under år 1968 har kommittén gjort framställning om att på tilläggsstat för budgetåret 1967/68 skall anslås 800 000 kr. Kampanjen avses liksom tidigare inriktas särskilt på den förvärvsarbetande ungdomen.

Lönspararkommitténs förslag till lön- och bostadssparande

I en promemoria i november 1966 lade lönspararkommittén fram ett förslag till premiering av ett långsiktigt bostadssparande i nära anslutning till ungdomens lönsparande och allmänna lönsparandet. Förslaget innebar att staten skulle premiera ett bundet långsiktigt målsparande inriktat huvudsakligen på bostadsanskaffningen. Bostadslönsparare skulle av statsmedel erhålla ett räntetillägg på 1 procent på de under de olika åren inestående sparbeloppen, därest uttag gjordes för anskaffande av permanent bostad i form av villa, radhus, kedjehus eller bostadsrättslägenhet, eller över huvud taget efter en sparperiod av fem år, allt under förutsättning att vissa uppställda sparvillkor hade uppfyllts. Lönspararna skulle därutöver få deltaga

i de ordinarie vinstutlottningarna enligt förut gällande regler. Den totala avkastningen på sparkapitalet skulle sålunda komma att ungefär motsvara räntan vid placering i industriobligationer eller Spar-66-obligationer.

Förslaget utsändes av kommittén på remiss till de sparinstitut och intresseorganisationer som var anslutna till kommittén. Flera av remissinstanserna ställde sig positiva, men förslaget röntes också på åtskilliga punkter kritik, framför allt från banktekniska synpunkter. Sammanfattningsvis ansåg kommittén de framförda meningarna ge vid handen, att förslaget till premiering av bostadssparande inom ramen för lönsparsystemet inte vunnit sådan anslutning, att det utan ytterligare bearbetning och komplettering kunde läggas till grund för åtgärder i frågan. Kommittén anmälde i skrivelse till riksgäldsfullmäktige att den fann även andra former av stöd för bostadssparandet än de som skisserats i förslaget vara tänkbara, t. ex. stöd via de statliga låne- och bidragsformerna för bostadsbyggandet i förhållande till sparprestationen. Frågan hade enligt kommitténs uppfattning sådant intresse att en särskild utredning syntes väl motiverad. I anslutning därtill borde också lönsparsystemets regler överses i syfte att ytterligare effektivisera sparformen.

Riksgäldsfullmäktige ansåg den av kommittén förordade ytterligare utredningen nödvändig, innan definitiv ställning kunde tas till förslaget om ett av staten premierat bostadssparande. En sådan utredning borde enligt fullmäktiges mening ske mot bakgrunden av en mer allmän bedömning av de lämpliga formerna för att främja sparandet. Fullmäktige överlämnade därför i februari 1967 lönsparkommitténs skrivelse med tillhörande handlingar till chefen för finansdepartementet för den åtgärd som saken kunde anses påkalla. Beslut i det sålunda anhängiggjorda ärendet har ännu icke träffats.

Tidigare förslag till obligatoriskt sparande

Ett förslag till obligatoriskt sparande utarbetades i mars 1955 inom finansdepartementet och framlades i en »P.M. om sparande i syfte att begränsa konsumtionsökningen». Förslagets bakgrund var att det rådande ekonomiska läget kännetecknades av tendenser till en kraftigt stegrad efterfrågan från konsumenternas sida till följd av de löneökningar vari årets avtalsrörelse utmynnade. Motiveringen var sålunda rent stabiliseringspolitisk. Det obligatoriska sparandet var avsett att ersätta en allmän omsättningsskatt, som skulle kunna tjäna motsvarande syfte. I promemorian diskuterades bl. a. i vilken mån det kunde beräknas minska det frivilliga sparandet.

Det i promemorian behandlade systemet för obligatoriskt sparande var anknutet till den allmänna skatteuppbörden och avsåg i första hand uttagande av sparbelopp genom en tioprocentig höjning av det preliminära skatteuttaget. Slutgiltigt skulle sparbeloppen bestämmas i samband med slutskattedebiteringen. Det obligatoriska sparandet skulle pågå under ett och

ett halvt år och omfatta såväl löntagare som andra skattskyldiga, även juridiska personer. På sparbeloppen skulle utfärdas räntebärande sparbevis. Inlösningen efter sparperiodens slut skulle ske med statsobligationer.

Vid remissbehandlingen kom starkt delade meningar om förslaget till uttryck. Kungl. Maj:t beslöt sedermera att promemorian skulle läggas till handlingarna. Någon proposition i ämnet blev alltså icke förelagd riksdagen. Allmän omsättningsskatt (varuskatt) infördes fr. o. m. år 1960.

Remissyttranden över motionerna

Remissinstanserna understryker allmänt det önskvärda i att få till stånd ett ökat sparande bland ungdomen. *LO* påpekar dock att det inte är med hänsyn till sin betydelse för kapitalmarknadens försörjning som ungdomens lönsparande förtjänar att stimuleras, utan med hänsyn till den roll det spelar för den enskildes ekonomi.

Riksgäldsfullmäktige, *LO* och *Svenska bankföreningen* hänvisar till riksgäldsfullmäktiges ovan redovisade framställning till chefen för finansdepartementet i anledning av lönsparkommitténs förslag till utredning av frågan om premiering av ett långsiktigt bostadssparande. Med hänsyn till att saken sålunda aktualiserats hos Kungl. Maj:t anses något initiativ från riksdagens sida inte vara erforderligt.

SAF och *Svenska sparbanksföreningen* anser det vara lönsparkommitténs sak att framlägga förslag rörande lönsparandet och avstyrker därför likaledes att motionerna föranleder någon åtgärd.

LO, *SACO*, *SAF* och *Svenska bankföreningen* tar uttryckligen avstånd från tanken på ett obligatoriskt lönsparande för ungdom. *LO* uttalar att denna tanke lider av stora svagheter. En av dessa är att ett obligatorium måste utformas med undantagsregler för individuella fall. Den avgörande invändningen är emellertid, säger *LO*, att statsmakterna inte bör ålägga någon viss befolkningsgrupp — bestämd av åldersgränser eller på annat sätt — inskränkningar i användningen av sina inkomster. *Svenska bankföreningen* anför att enligt bankernas bedömande införandet av ett tvångssparande snarare skulle vara ägnat att minska än att öka sparbenägenheten på längre sikt.

Endast *TCO* instämmer reservationslöst i motionärernas önskemål.

Utskottet

Motionärernas förslag tar sikte på att främja sparandet bland ungdomen, särskilt med tanke på dess betydelse för bosättning och familjebildning. Värdet av åtgärder i sådant syfte torde vara allmänt erkänt. Ett uttryck för statsmakternas engagemang i strävan efter ett vidgat ungdomssparande är det stöd som sedan år 1950 givits åt ungdomens lönsparande, vilket efter hand vunnit avsevärd anslutning. Under 1960-talet har staten anslagit icke

obetydliga summor till propaganda för denna sparform och för det år 1962 införda allmänna lönsparandet.

Uppgiften att ta initiativ till utveckling av de båda slagen av lönsparande åvilar närmast lönsparkommittén, som numera sorterar under riksgäldsfullmäktige och som har en bred förankring hos arbetsmarknadens organisationer och institutionerna på kreditmarknaden. Ett förslag till en ny form av bostadssparande, som kommittén förra året utarbetade, har i år av riksgäldsfullmäktige överlämnats till chefen för finansdepartementet för att kunna prövas i samband med en mera allmän bedömning av lämpliga sparfrämjande åtgärder.

De fakta som här redovisats ger vid handen att frågan om möjligheterna att få till stånd ett väsentligt ökat lönsparande bland ungdomen redan beaktats på ett sätt som i det väsentliga bör tillgodose motionärernas önskemål. På en punkt torde dock detta inte vara fallet, nämligen i vad gäller tanken på ett obligatoriskt lönsparande. De sympatier för denna tanke som motionärerna förefaller att hysa delas inte av utskottet. Ett sådant obligatorium kan knappast väntas skapa en positiv inställning till sparandet. Inte heller synes det tilltalande att staten av omsorg om medborgarnas privata ekonomi skulle pålägga dem vittgående inskränkningar i rätten att använda förvärvade nettotinkomster. För den kategori ungdomar som kombinerar studier och förvärvsarbete skulle särskilda komplikationer kunna uppstå.

Utskottet avstyrker sålunda förslaget om utredning rörande obligatoriskt lönsparande. Åberopande även vad ovan i övrigt anförts hemställer utskottet, att motionerna I:430 och II:544 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 november 1967

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Hilding (fp), Lundin (s), Enarsson (h), Larfors (s), Manne Olsson (s), Lundberg (h), Mattsson (cp) och fru Lundblad (s);

från a n d r a kammaren: herr Regnéll (h), fru Renström-Ingenäs (s), herrar Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Gustavsson i Ängelholm (s) och Ullsten (fp).

Reservation

av herr *Franzén* i Motala (s).